
Kees de Heer

Rykel de Bruyne is malacoloog en coördinator van het Atlasproject Nederlandse Mollusken. Hij zet wel eens wijngaardslakken op het menu: "Ja, ik heb escargots gegeten, zowel in Parijs als in Nederland. Ze zijn lekker, maar dat hangt af van de kruidenboter of sausje. Overigens gebruikt men ook vaak andere soorten. Bij de escargots petit gris gaat het om de segrijnslak."

Soort van de maand in september

Wijngaardslak verdient predikaat 'stinzensoort'

"Tijdens een groot verspreidingsonderzoek in en om Amsterdam kregen we meldingen vanuit heel Amsterdam. Op een gegeven moment was er ook een melding uit een heemtuin, maar die was nogal 'vaag' en had betrekking op 'hele grote huisjesslakken'. Wat we ook zochten, nergens vonden we wijngaardslakken of zelfs maar huisjes. Leunend tegen een hekje concludeerden

we toen: 'Het zullen wel segrijnslakken zijn geweest'. *Helix aspersa* is een kleiner broertje; de segrijnslak zat wel overal. Toen we van het hekje weglieden, vielen er twee volwassen wijngaardslakken vanaf de rand van het hek, zó voor onze voeten... de échte dus."

TEL MEE

Tijdens het project 'Soort van de maand' worden twaalf soorten in de schijnwerpers gezet, die samen de variatie in de Nederlandse natuur zichtbaar maken. De Vereniging voor Onderzoek Flora en Fauna (VOFF) probeert van dit twaalftal zo veel mogelijk waarnemingen te verzamelen. In augustus haalt EIS-Nederland de wesp voor het voetlicht, in september zet de Stichting ANEMOON de wijngaardslak in de schijnwerpers. Alle waarnemingen kunnen worden gemeld via www.soortvandemaand.nl

TWEESLACHTIGHEID NOODZAAK

Rykel de Bruyne doet een boekje open over de leefwijze van de wijngaardslak: "Wijngaardslakken zijn spreekwoordelijk traag, zoals de meeste weekdieren. De kans dat ze partners tegenkomen is dus klein. Tweeslachtigheid is noodzaak. Als twee slakken elkaar ontmoeten, betasten ze elkaar met de voelhorens - ze hebben er elk vier - en met het voorste deel van hun lichaam. Dan begint het voorspel, waarbij ze zich hoog oprichten, op een zodanige wijze dat de kruipvoeten - de voet is het deel waarop slakken kruipen - tegenover elkaar liggen. In opgewonden toestand drukken ze elkaar stevig tegen zich aan, waarbij de voetzolen elkaar uiterst beweeglijk befructigen en ze elkaar ook met de monddelen betasten. Na

een tijdje ingespannen verstrengeld heen en weer wiegen, zakken ze uitgeput weer naar de bodem."

LIEFDESPILLEN MET HORMONEN

"Na een rusttijd begint het spel opnieuw. De daadwerkelijke bevruchting duurt relatief kort, maar het hele liefdesspel kan soms wel twintig uur duren. Op een gegeven moment wordt door één partner een scherpe zeven à elf millimeter lange kalkpijl, de zogenaamde liefdespijl, in het lijf of de voetzool van de ander geschoten. De gestoken partner wordt hierdoor sterker opgewonden, maar vaak revancheert hij/zij zich door eveneens een pijl af te schieten. De pijlen blijven steken in de partner. In de pijlzak worden later weer nieuwe pijlen aangemaakt. Overigens worden niet bij iedere paring pijlen afgezet; soms is de tijd tussen paringen gewoon te kort om al nieuwe pijlen te kunnen hebben gevormd. Men dacht lange tijd dat het pijlprikken alleen ter stimulatie diende, maar uit recent

onderzoek is gebleken dat met de liefdespijl ook een hormoonstof in de ander wordt overgebracht."

SPERMATOFORA

"Op een gegeven moment komt uit beider geslachtsopeningen een melkwitte kronkelende penis te voorschijn, die om de ander

FAUNAVERVALSING

Waar in Nederland kunnen de mensen uitkijken naar de wijngaardslak? "De kans is het grootst in Zuid-Limburg, verder in duinen van Noord- en Zuid-Holland en hier en daar op oude buitengebieden uit de vorige eeuw. Echter ook van daarbuiten komen regelmatig 'nieuwe' meldingen. De

PORTRET VAN DE WIJNGAARDSLAK

(*Helix pomatia*)

Herkenning

De wijngaardslak is gemakkelijk te herkennen. Het is Nederlands grootste landslak met een slakkenhuis, dat tot vijf centimeter groot kan worden. Evenaars de meeste slakken is de wijngaardslak hermafrodit. De dieren hebben zowel mannelijke als vrouwelijke geslachtsorganen en bevruchten elkaar wederzijds. De eieren komen in september uit; de kleine slakjes hebben een enorme eetlust en eten zich helemaal vol met het oog op de naderende winter. De grote dieren heb je snel gevonden, maar let ook eens op de kleintjes...

Biotoop

Wijngaardslakken leven op een kalkrijke, vochtige bodem. Zij bivakkeren doorgaans in een rijke vegetatie, bijvoorbeeld langs wegen en bostranden.

Verspreiding

In Nederland komen wijngaardslakken vooral voor in Zuid-Limburg en in de duinen. Maar de soort is her en der in het land te vinden op en rond landgoederen, omdat hij daar ooit is geïntroduceerd met het oog op de consumptie, soms al eeuwen geleden. De wijngaardslak staat te boek als een 'stintzensoort'.

Slakken op internet

Een verspreidingskaartje van de wijngaardslak is te vinden op www.anemoon.org/agnm/voorlopige-kaart-ten/landmollusken/nederlands/wijngaardslak/ Informatie over alle Nederlandse slakken is is te vinden op de websites www.anemoon.nl en www.spirula.nl

De wijngaardslak is onze grootste landslak met een slakkenhuis.

FOTO: ADRIAAN GMELIC MEYLING

heen kronkelt en vervolgens in de vrouwelijke geslachtsopening van de partner verdwijnt. Tijdens de paring worden spermatofoora ofwel zaadpakketjes aan de partner overgedragen. Na deze eigenlijke paring, die hoogstens een kwartier duurt, trekken beide partners zich terug. Daarna kan het nog enkele uren duren voordat de uitgestulpte penis weer geheel is ingetrokken. Vrij snel na afloop kunnen de slakken weer tot paring met een nieuwe partner overgaan."

LINKSGEWONDEN 'KLAVERTJE VIER'

Voor slakkenkenners is het eigenlijk een sport om linksgewonden huisjes te vinden: "Bij het bekijken van een slakkenhuisje is het belangrijk het zo te houden dat de monddoopening naar je toewijst. Zit de opening links van de denkbeeldige as door het huisje, dan spreekt men van een linksgewonden huisje. Zit hij rechts (en dat is bij verreweg de meeste huisjesslakken het geval), dan spreekt men van een rechtsgewonden huisje. Verkeerdom gedraaide exemplaren zijn heel zeldzaam, zeldzamer dan een wild klavertje vier. Slechts zelden tref je een wijngaardslak met een opening aan de linkerkant. Op 10 april 2004 werd er één gevonden in het Eysdebos (Limburg), een leeg huisje, zonder bewoner."

soort wordt ook wel met plantjes verslept en komt dan in tuinen of parken terecht. We moeten gewoon goed opletten. Er zijn zeker verrassingen te verwachten."

De wijngaardslak is het verleden her en der uitgezet, met het oog op de consumptie. Hoe kijken slakkenkenners daar achteraf op terug? Is dat faunavervalsing? Rykel de Brujine Fauna vindt uitzetten in theorie niet goed: "Bij de wijngaardslak verschildt de opvatting natuurlijk per plek. Over het algemeen is het geen echt probleem. Het Amstelpark in Amsterdam en veel andere parken vinden het juist leuk de slak te hebben. Toch is het sterk af te raden de soort te verslepen. Bovendien is het verboden: de wijngaardslak is een beschermde soort."

In Natura 2006/3 stond een lang artikel van Joris Koene over liefdespijlen (pagina 73-75).